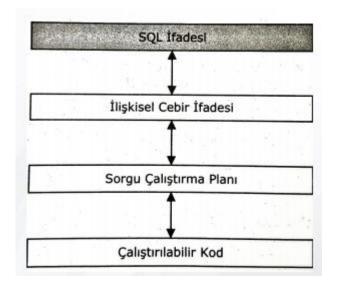
ilişkisel cebir

İlişkisel cebir

- İlişkisel Veri Tabanı Yönetim Sistemlerinde temel yapı ilişkidir (ilişki yerine tablo ifadesi daha çok kullanılır).
- İlişkisel modelde kullanıcılar tablolar cinsinden düşünür, tablolar üzerinde işlem yaparlar ve sonuçlar da tablo yapısında elde edilir.
- o İliskisel cebir, biçimsel sorgulama dilidir.
- İlişkisel cebir yardımıyla, veritabanının nasıl sorgulanabileceği yorumlanır.
- Sorgular SQL'den farklı olarak biçimseldir.
 Herhangi bir yorumlayıcı veya derleyici yoktur.

İlişkisel cebir

Veri tabanı yönetim sistemi yazılan ifadeleri veri tabanına uygulamadan önce ilişkisel cebir işlemine çevirmektedir.

İlişkisel cebir konusunu anlamanız ileride kullanacağımız SQL sorgulama dilinin mantığını kavramakta size yardımcı olacaktır.

VERI IŞLEME (MANIPULATION) IŞLEMLERI (İLIŞKISEL CEBIR İŞLEMLERI)

- Seçme (select) işlemi
- Projeksiyon (project) işlemi
- Kartezyen çarpım (cartesian product) işlemi
- o Birleştirme (join) işlemi
- o Toplama (union) işlemi
- Kesiştirme (intersect) işlemi
- Çıkarma (difference) işlemi
- o Bölme (division) işlem

NOTASYONLAR

Operation	My HTML	Symbol
Projection	PROJECT	π
Selection	SELECT	σ
Renaming	RENAME	ρ
Union	UNION	\bigcup
Intersection	INTERSECTION	\bigcap
Assignment	<-	\leftarrow

Operation	My HTML	Symbol
Cartesian product	X	X
Join	JOIN	M
Left outer join	LEFT OUTER JOIN	M
Right outer join	RIGHT OUTER JOIN	X
Full outer join	FULL OUTER JOIN	X
Semijoin	SEMIJOIN	X

o Belirli bir ilişkiden bazı kayıtların seçilerek ortaya konulması işlemidir. σ işareti ile gösterilmektedir.

σ_{seçim kriteri} (Tablo)

- o Seçim işleminde karşılaştırma işleçleri kullanılır.
 - =, \neq , \leq , \geq Ayrıca mantıksal operatörler olan

ve için ∧ veya için V kullanılır.

Örnekler:

σ_{yas > 32} (Ogrenci) : Ogrenci tablosunda yas alanı 32'ten büyük olan satırlar seçilir.

o(stokNo = A50) ∧ (miktar > 100) (Stok): Stok tablosunda A50 stokNO'lu miktar'ı 100'den fazla olan ürünler seçilir.

Personel tablosunda İzmir şubesinde çalışan personelleri listeleyiniz.

PERSONEL

<u>PersonelNo</u>	<u>ŞubeNo</u>	ŞubeAdres	İsim	Pozisyon	ÇalışmaSaati
S4153	B002	İSTANBUL	AYŞE DEMİR	ASISTAN	16
S4554	B004	İZMİR	SONER SARI	ASISTAN	13
S4612	B002	İSTANBUL	MEHMET ÖDER	UZMAN	12
S4612	B004	İZMİR	KEVSER BİLİR	UZMAN	15

 σ SubeAdres = IZMIR (PERSONEL)

Uyeler

UYENO	ERISIMNO	ALISTAR
14	3875	27.03.03
14	4339	27.03.03
14	2191	15.05.03

Uyeler tablosundan ERISIMNO'su 4339 olan kayıtları getiriniz.

ÜRÜNLER

<u>Urun_kod</u>	<u>Urun_adi</u>	Marka	Fiyat
U001	URUN1	ABC	350
U002	URUN2	XYZ	750
U003	URUN3	XYZ	900
U004	URUN3	ABC	850
U005	URUN2	ABC	850
U005	URUN2	ABC	850

Markası XYZ ve fiyatı 300' den fazla olan ürünleri ilişkisel cebir ifadesiyle listeleyiniz.

- Belirli bir ilişkiden sadece bazı sütunları almak için kullanılır.
- Seçim işleminden dönen sonuçlar ile de kullanılabilir

π_{nitelik-listesi} (Tablo)

π_{ogrNo}, ad, soyad,telefon (Ogrenci): Ogrenci tablosundaki alanlardan yalnızca ogrNo, ad, soyad ve telefon sütunları seçilerek yeni bir tablo oluşturur.

 $\pi_{\text{ogrNo, adres}}$ ($\sigma_{\text{bolum} = \text{`Tarih'}}$ (Ogrenci)): Ogrenci tablosundan bolum'u Tarih olan satırlar seçilir ve alanlardan yalnızca ogrNo ve adres sütunları seçilerek yeni bir tablo oluşturur.

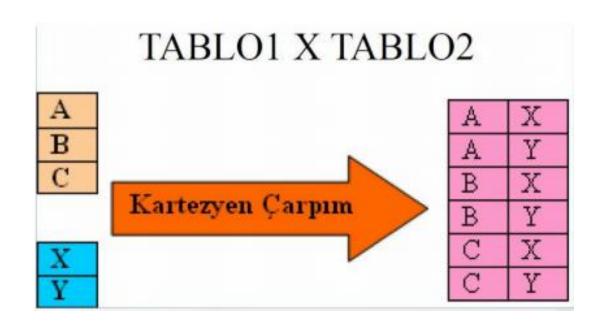
ÜRÜNLER			
<u>Urun_kod</u>	<u>Urun_adi</u>	Marka	Fiyat
U001	URUN1	ABC	350
U002	URUN2	XYZ	750
U003	URUN3	XYZ	900
U004	URUN3	ABC	850
U005	URUN2	ABC	850

Ürünler tablosundaki kayıtların sadece ürün isimleri ve markalarını listeleyen ilişkisel cebir ifadesini yazınız.

• Ürünler tablosu içerisinde markası ABC olan ve fiyatı 600 ün altında olan ürünlerin ürün kodlarını ve ürün isimlerini listeleyen ilişkisel cebir ifadesini yazınız.

- Belirli bir ilişkiden mümkün olabilecek tüm ilişki çiftlerinin elde edilmesi ve tek bir ilişki biçiminde gösterilmesi için kartezyen çarpım kullanılır.
- X sembolü ile gösterilmektedir.

Tablo₁ x Tablo₂

<u>Örnek:</u>

Tablo 1

Α	В
а	1
b	2

Tablo 2

С	D	E
а	7	d
b	5	е
b	15	f
С	12	g

Tablo 1 x Tablo 2

Α	В	С	D	E
а	1	а	7	d
а	1	b	5	е
а	1	b	15	f
а	1	С	12	g
b	2	а	7	d
b	2	b	5	е
b	2	b	15	f
b	2	С	12	g

R, S ilişkileri:

А	В		
а	1		
β	2		
R			

С	D	Ε	
α β β γ	10 10 20 10	a a b b	
S			

R x S:

А	В	С	D	Ε
а	1	а	10	а
a	1	β	10	а
a	1	β	20	b
a	1	V	10	b
β	2	α	10	а
β	2	β	10	а
β	2	β	20	b
β	2	V	10	b

• Aşağıda verilen öğrenci ve dersler tabloları için kartezyen çarpımını uygulayınız.

Öğrenci			Dersler	
Ogrenci_no	Ogr_adi	Bolum	Ders_no	Ders_adi
O001	Ahmet	Bilgisayar	BT102	VeriTabanı
O002	Ali	Elektrik	BT103	Algoritma
O003	Ela	Bilgisayar		

• Aşağıdaki tabloları inceleyerek Ankaradaki depoda bulunan markaları ve tüm ürünleri listeleyen ilişkisel cebir ifadesini yazınız.

Ürünler				Markalar		
Urun_kod	Urun_adi	Marka	Fiyat	<u>Marka</u>	<u>Üretici</u>	Depo
U001	URUN1	ABC	350	ABC	Üretici1	Ankara
U002	URUN2	XYZ	750	XYZ	Üretici3	İzmir
U003	URUN3	XYZ	900	KLM	Üretici1	Bursa
U004	URUN3	ABC	850	EDF	Üretici2	Ankara
U005	URUN2	ABC	850	DEF	Üretici1	İstanbul

 \circ • σ Markalar.Depo = Ankara (ÜRÜNLER X MARKALAR)

• İzmirde bulunan markalar ve tüm ürünler için ürün kodu, üretici ve ürün adını listeleyen ilişkisel cebir ifadesini yazınız.

Bu işlem, iki tablonun küme birleşimini alır. Rasgele 2 tablonun birleşimi alınamaz. İki tabloya birleşim işleminin uygulanabilmesi için iki tablonun nitelik sayıları aynı olmalı; aynı sıradaki nitelikleri de aynı değer alanı üzerinde tanımlanmış olmalıdır.

Genel yazılış: Tablo₁ ∪ Tablo₂

Örnek:

 $\pi_{\text{ogrNo, telefon}}$ (Ogrenci) $\cup \pi_{\text{ogrNo, telefon}}$ (Klup) : Ogrenci ve Klup tablolarındaki ogrNo ve telefon sutünlarındaki alanlar birleştirilir. Yani her iki tablonun satırları alt alta toplanmış olur.

- Bütün bu işlemler girdi olarak iki ilişki alır, ki bu iki ilişki birleşime uyumlu olmalıdır, bu da demek oluyor ki:
- Aynı sayıda alana sahip olmalı.
- Karşılıklı alanlar aynı tipte olmalılar

R ve s ilişkileri:

,	4	В
	a	1
	а	2
L	β	1
		r

r U s:

Α	В
α	1
α	2
β	1
β	3

sira_no	<u>adi</u>	Soyadi
1	AHMET	DEMİR
2	BÜŞRA	UÇAR
3	FUAT	CEBE

sira_no	<u>adi</u>	Soyadi
1	MURAT	BARUT
2	AYŞE	KAYA

Tablo1 U Tablo2

sira_no	<u>adi</u>	Soyadi
1	AHMET	DEMİR
2	BÜŞRA	UÇAR
3	FUAT	CEBE
1	MURAT	BARUT
2	AYŞE	KAYA

 Yukarıdaki tabloların birleşiminden sadece ad bilgilerinin listeleyecek ilişkisel cebir ifadesini yazınız.

Depo1		Depo2	
<u>Ürün_adı</u>	<u>Fiyatı</u>	<u>Ürün_adı</u>	<u>Fiyatı</u>
ÜRÜN1	250	ÜRÜN1	250
ÜRÜN2	500	ÜRÜN2	700
ÜRÜN3	300		

Depo1 de fiyatı 400 ve üzeri olan ürünlerle depo2'de bulunan ve fiyatı 500 ve üzerinde olan ürünlerin adlarını listeleyen ilişkisel cebir ifadesini yazınız

Fark işlemi ile iki tablonun küme farkı elde edilir. Birleşim ve kesişim işlemleri gibi fark işlemi de rasgele iki ilişkiye uygulanamaz.

Bu operasyonun sonucunda elde edilen ilişki bir ilişkiye sonradan eklenen satırların bulunması gibi bir sonuç verecektir.

<u>Tablo1</u> ilişkinin son içeriği, <u>Tablo2</u> ilişkinin önceki içeriği ise, <u>Tablo1-Tablo2</u> aradaki satırların bulunduğu ilişkidir.

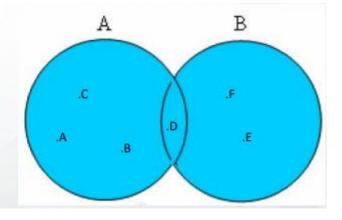
Genel yazılış: Tablo₁ – Tablo₂

<u>Örnek:</u>

 $\pi_{\text{ogrNo, telefon}}$ (Ogrenci) - $\pi_{\text{ogrNo, telefon}}$ (Klup) : Ogrenci ve Klup tablolarında aynı satırdaki ogrNo ve telefon sutünlarındaki değerleri aynı olan satırlar çıkarılarak, yeni bir tablo elde edilir.

•A - B : A,B,C

•B − A : F,E

R ve s ilişkileri:

Α	В				
α	1				
α	2				
β	1				
r					

r − s:

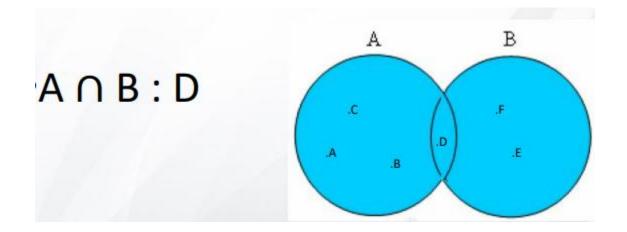
Depo1			Depo2	
<u>Ürün_adı</u>	<u>Fiyatı</u>		<u>Ürün_adı</u>	<u>Fiyatı</u>
ÜRÜN1	250		ÜRÜN1	250
ÜRÜN2	500		ÜRÜN4	700
ÜRÜN3	300	Depo1 -	Depo2	
		<u>Ürün_adı</u>	<u>Fiyatı</u>	
		ÜRÜN2	500	
		ÜRÜN3	300	

Bu işlem iki tablonun küme kesişimi elde edilir. Birleşim işleminde olduğu gibi, rasgele 2 tablonun kesişim alınamaz. İki tabloya kesişim işleminin uygulanabilmesi için iki tablonun nitelik sayıları aynı olmalı; aynı sıradaki nitelikleri de aynı değer alanı üzerinde tanımlanmış olmalıdır.

Genel yazılış: Tablo₁ ∩ Tablo₂

<u>Örnek:</u>

 $\pi_{\text{ogrNo, telefon}}$ (Ogrenci) $\cap \pi_{\text{ogrNo, telefon}}$ (Klup) : Ogrenci ve Klup tablolarındaki aynı satırdaki ogrNo ve telefon sutünlarındaki değerleri aynı olan satırlar seçilir.

R ve s ilişkisi:

Α	В
α	1
α	2
β	1

A B α 2 β 3

r

 $r \cap s$

A Β α 2

S

Depo1			Depo2	
<u>Ürün_adı</u>	<u>Fiyatı</u>		<u>Ürün_adı</u>	<u>Fiyatı</u>
ÜRÜN1	250		ÜRÜN1	250
ÜRÜN2	500		ÜRÜN4	700
ÜRÜN3	300	Depo1 ∩	Depo2	
		<u>Ürün_adı</u>	<u> </u>	
		ÜRÜN1	250	

BÖLME İŞLEMİ

- R (x,y) ve S(y) olmak üzere R/S ilişkisi nitelik değeri y ye eşit olan R ilişkisi içindeki (x) nitelik değerlerini verir.
- R/S ilişkisi bütün x satırlarını içerir ve S deki her y satırı için R de bir x değeri vardır.
- Kısaca, S ilişkisinde bulunan y niteliğine sahip R ilişkisi elemanları çıktı olarak verilir.

Bölme işlemi, ilişkisel işlemler arasında en karmaşık olanıdır. Doğal birleştirme işleminde olduğu gibi, iki ilişkiye bölme işleminin uygulanabilmesi için, ilişkilerde en az bir ortak (aynı adlı) nitelik bulunması gerekir. Bölme işlemi bu ortak nitelik ya da nitelikler üzerinden uygulanır.

 $Tablo_1 \div Tablo_2$

Sıra_no	Ad_soyad	Yaş
1	Ahmet Demir	25
2	Büşra Uçar	25
3	Aydın Cebe	45

Yaş
25

Personel / Yas

Sıra_no	Ad_soyad	
1	Ahmet Demi	
2	Büşra Uçar	

SATIŞLAI	R	
<u>Sno</u>	Cari	Ürün
1	Cari1	Ürün1
2	Cari2	Ürün2
3	Cari1	Ürün3
4	Cari2	Ürün1
5	Cari1	Ürün2

ÜRÜNLE	R		
<u>Sno</u>	Ürün	Fiyat	Depo
1	Ürün1	350	Ankara
2	Ürün2	600	Ankara
3	Ürün3	250	İzmir

Yukarıdaki tablolar için tüm ürünlerden de satın alan carileri listeleyen ilişkisel cebir ifadesini yazınız.

∏satışlar.cari, satışlar.ürün(SATIŞLAR) / ∏ürünler.ürün(ÜRÜNLER)

s1	ono 01 02 03 04 01	pno p2 B1 sno s1	pno p2 p4 B2	pno p1 p2 p4
s3 F	o2 o2 o4	s2 s3 s4 A/B1	sno s1 s4 A/B2	sno s1 A/B3

- Kartezyen çarpım tek başına bir anlam ifade etmemektedir.
- Birleştirme işlemi kartezyen çarpıma ek bir işlemdir.

Tablo₁ ► Tablo₂

Birleştirme (join) işlemi

Örnek:

Tablo 1

Α	В	С	D
х	1	Х	а
у	2	У	а
Z	4	Z	b
X	1	У	а
t	2	Z	b

Tablo 2

В	D	E
1	а	х
3	а	У
1	а	Z
2	b	t
3	b	m

Tablo 1 ⋈ Tablo 2

Α	В	С	D	E
x	1	x	а	x
x	1	x	а	Z
×	1	z	а	×
x	1	z	а	Z
t	2	У	b	t

• EŞİT BİRLEŞTİRME (Equijoin)

	SATIŞ	
Sno	Ürün	Fiyat
1	Ürün1	500
2	Ürün2	300
3	Ürün3	700

	ALIM	
Sno	Ürün	Fiyat
1	Ürün1	350
2	Ürün2	350
3	Ürün3	400

Satış ⋈_{alım.ürün=satış.ürün} Alım

Sno	Ürün	Fiyat	Sno	Fiyat
1	Ürün1	350	1	500
2	Ürün2	350	2	300
3	Ürün3	400	3	700

• ŞARTLI BİRLEŞTİRME (Condition Join)

	SATIŞ	
Sno	Ürün	Fiyat
1	Ürün1	500
2	Ürün2	300
3	Ürün3	700

	ALIM	
Sno	Ürün	Fiyat
1	Ürün1	350
2	Ürün2	350
3	Ürün3	400

Satış Malım.fiyat>satış.fiyat Alım

Sno	Ürün	Fiyat	Sno	Ürün	Fiyat
1	Ürün1	350	2	Ürün2	300
2	Ürün2	350	2	Ürün2	300
3	Ürün3	400	2	Ürün2	300

o DIŞSAL BİRLEŞTİRMELER (OUTER JOIN) Normal join işleminde ilişkili olmayan satırlar gösterilmemektedir. Outer join de ise ilişkili olmayan satırlar da gösterilecektir ama ilişkisi olmayan satırlar NULL değer içerecektir.

• LEFT OUTER JOIN Birleştirme sembolünün solundaki ilişki belirleyicidir ve bunun diğer ilişkiyle bir ilişkisi bulunsun veya bulunmasın tüm satırları listelenecektir

Ogr_no	Ogr_adi	Bolum_kod
2010001	Turgut Özseven	ВТР
2010002	Ahmet Kaçar	ELK
2010002	Mustafa Yıldız	ELKT
2010003	Elif Kara	TBD
2010004	Mustafa Çağlayan	MKN

Bolum_kod	Bölüm
ВТР	Bilgisayar
ELK	Elektrik
ELKT	Elektronik
MKN	Makine

Öğrenci adı, öğrenci no ve bölüm bilgisini listeleyiniz.

∏ogr_no,ogr_adi,bölüm(Öğrenci ⊅ öğrenci.bolum_kod=bölüm.bölüm_kod Bölüm)

Ogr_no	Ogr_adi	Bölüm
2010001	Turgut Özseven	Bilgisayar
2010002	Ahmet Kaçar	Elektrik
2010002	Mustafa Yıldız	Elektronik
2010003	Elif Kara	NUEL
2010004	Mustafa Çağlayan	Makine

• RIGHT OUTER JOIN Birleştirme sembolünün sağındaki ilişki belirleyicidir ve bunun diğer ilişkiyle bir ilişkisi bulunsun veya bulunmasın tüm satırları listelenecektir.

Ogr_no	Ogr_adi	Bolum_kod
09001	Ahmet Demir	1
09002	Büşra Uçar	5
09003	Fuat Cebe	3

Bolum_kod	Bölüm
1	Bilgisayar
2	Elektrik
3	Tesisat

Öğrenci adı, öğrenci no ve bölüm bilgisini listeleyiniz.

ogr_no	adsoyad	bolum_adı
09001	Ahmet Demir	Bilgisayar
NULL	NULL	Elektrik
09003	Fuat Cebe	Tesisat

• FULL OUTER JOIN Left outer join ve rihgt outer join işlemlerinin birleşim kümesidir. Her iki ilişkideki tüm satırlar listelenir ve ilişkisi olmayan satırlar NULL ile doldurulur

Ogr_no	Ogr_adi	Bolum_kod
09001	Ahmet Demir	1
09002	Büşra Uçar	5
09003	Fuat Cebe	3

Bolum_kod	Bölüm
1	Bilgisayar
2	Elektrik
3	Tesisat

∏ogr_no,ogr_adi,bölüm(Öğrenci ∑löğrenci.bolum_kod=bölüm.bölüm_kod Bölüm)

ogr_no	adsoyad	bolum_adı
09001	Ahmet Demir	Bilgisayar
09002	Büşra Uçar	NULL
09003	Fuat Cebe	Tesisat
NULL	NULL	Elektrik

 Müşteri tablosu aşağıda verilmiştir. Bu tabloyu kullanarak ilçesi "Maltepe" olan müşterileri listeleyiniz.

Müşteri

Müşteri No	Adı	İl	İlçe	Bakiye
25	Fatih	İstanbul	Maltepe	1250
55	Erdal	İstanbul	Beşiktaş	3524
32	Şenol	Ankara	Kızılay	2642

$$\sigma_{\mathit{İlçe}="Maltepe"}(M \ddot{U} \c,STER \dot{I})$$

• Aşağıda verilen Öğrenci ve Dersler tablolarını göz önüne alarak Bilgisayar bölümünde okuyan ve tüm dersleri alan öğrencileri listeleyen ilişkisel cebir ifadesi nedir?

Öğrenci		Derster	
Ögrenci	Bölüm	Ders	Kredi
Fatih Yücalar	Yazılım Müh.	Veritabanı ve Yönetimi	3
Erdal Güvenoğlu	Bilgisayar Müh.	Matematik	-4
Erdoğan Aydın	Elektronik Müh.		
Raif Onvural	Bilgisayar Müh.		

$$\sigma_{B\"{o}l\'{u}m="Bilg~isayar"}(\ddot{O}\breve{G}RENC\dot{I}~X~DERSLER)$$

• Aşağıda verilen Kredi ve Mevduat tablolarını göz önüne alarak, bankanın Maltepe şubesinde mevduat ve/veya kredi hesabı bulunan müşterilerin isimlerini listeleyiniz?

Kredi

Müşteri	Bakiye	İlçe
Erdal	1500	Kartal
Fatih	1750	Maltepe

Mevduat

Müşteri	Bakiye	İlçe
Fatih	1500	Maltepe
Erdal	1750	Kartal
Erdoğan	2000	Maltepe
Raif	1600	Konak

$$\prod_{\mathit{Kredi.M\"{u}\~steri}} (\sigma_{\mathit{İl\'ce="Maltepe"}}(\mathit{KRED}\.{I})) \cup \\ \prod_{\mathit{Mevduat.M\"{u}\~steri}} (\sigma_{\mathit{İl\'ce="Maltepe"}}(\mathit{MEVDUAT}))$$

• Aşağıda verilen Kredi ve Mevduat tablolarını göz önüne alarak, bankanın Maltepe şubesinde hem mevduat hem de kredi hesabı bulunan müşterilerin isimlerini listeleyiniz?

Müşteri	Bakiye	İlçe
Erdal	1500	Kartal
Fatih	1750	Maltepe

Müşteri	Bakiye	İlçe
Fatih	1500	Maltepe
Erdal	1750	Kartal
Erdoğan	2000	Maltepe
Raif	1600	Konak

$$\prod_{\mathit{Kredi.M\"{ii}},\mathit{teri}} (\sigma_{\mathit{Il}\mathit{ce}="\mathit{Maltepe}"}(\mathit{KRED}\dot{I})) \cap \\ \prod_{\mathit{Mevduat.M\"{ii}},\mathit{teri}} (\sigma_{\mathit{Il}\mathit{ce}="\mathit{Maltepe}"}(\mathit{MEVDUAT}))$$

• Aşağıda verilen Kredi ve Mevduat tablolarını göz önüne alarak, bankanın Konak şubesinde mevduat hesabı olup kredi hesabı olmayan müşterilerin isimlerini listeleyiniz?

Müşteri	Bakiye	İlçe
Erdal	1500	Kartal
Fatih	1750	Maltepe

Müşteri	Bakiye	İlçe
Fatih	1500	Maltepe
Erdal	1750	Kartal
Erdoğan	2000	Maltepe
Raif	1600	Konak

$$\prod_{\textit{Mevduat.Müşteri}} (\sigma_{\textit{İlçe="Konak"}}(\textit{MEVDUAT})) - \prod_{\textit{Kredi.Müsteri}} (\sigma_{\textit{İlçe="Konak"}}(\textit{KREDİ}))$$